

Apvienoto Nāciju
Izglītības, zinātnes
un kultūras organizācija

UNESCO Latvijas Nacionālā komisija

Dabas
aizsardzības
pārvalde

„Dabas resursu izmantošanas ētiskie aspekti
īpaši aizsargājamās dabas teritorijās”

MEDĪBU JAUTĀJUMI ĪPAŠI AIZSARGĀJAMĀS DABAS TERITORIJĀS

Vilnis Skuja
Dabas aizsardzības pārvaldes
Kurzemes reģionālā administrācija

2011. gada 16. novembris
Rīga

Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas (ĪADT) atšķiras cita no citas pēc:

- ģeogrāfiskās atrašanās vietas;
- lieluma;
- izveidošanas mērķa un uzdevuma;
- pēc zemes piederības;
- pēc aizsardzības režīma;
- aizsargājamo objektu blīvuma;
- apdzīvotības utt.,

...tāpēc detalizētu, universālu un visaptverošu medību noteikumu, kuri derētu visām ĪADT, pieņemšana šķiet neiespējama, bet vajadzētu vienoties par paradigmu

Īpaši aizsargājamā dabas teritorija nav
pielīdzināma parastām medību platībām

ĪADT ir dabai īpaši nozīmīgas teritorijas.

Visām nodarbēm tajās arī vajadzētu būt īpaši
draudzīgām dabai

Medījamie dzīvnieki ir tikai neliela daļa no kopējās ĪADT ekosistēmu bioloģiskās daudzveidības, bet...

...tie ir ekosistēmu **sastāvdaļa**

Medījamo dzīvnieku vieta ĪADT ekosistēmās

Tie piedalās:

- enerģijas un vielu pārveidošanā – biomasas producēšanā
- bioloģisko sistēmu uzturēšanā un līdzsvarošanā
- vielu transportēšanā
- tiem ir svarīga estētiski emocionāla loma

Darbības stratēģija

`...gan valsts gan, gan vietējā mērogā trūkst profesionāli atzītas un ar visu interesēm saskaņotas medniecības stratēģijas,...'

J. Ozoliņš
VMD Medību daļas vadītājs

Dzīvnieku skaita regulēšanas/medniecības stratēģija nav izstrādāta arī ĪADT

Vai un cik plaši vispārējie medību saimniecības principi attiecināmi uz ĪADT?

Runājot par medībām ĪADT, vienmēr būtu jājautā - kāpēc tieši šī suga jāregulē/jāmedī tieši šajā ĪADT?

Vai tas ir nepieciešams?

Medību galvenais mērķis senatnē un mūsdienās

senatnē

- gaļas ieguve pārtikai
- zvērādu ieguve apgērba pagatavošanai

mūsdienās

- brīvā laika pavadīšana
- medību trofeju iegūšana
- dzīvnieku skaita regulēšana
- postījumu ierobežošana
- gaļas un zvērādu ieguve

Medīt vai regulēt ĪADT?

Atšķirības

medīšana:

- medīt atļauts visus medījamus dzīvniekus (MDz), kuru medības ir atļautas
- nav obligāti jānomedī viss atļautais limita apjoms
- atļauti visi legālie medību paņēmieni

regulēšana:

- medīt atļauts tikai noteiktu (problemātisko) sugu, to kuru skaitu nepieciešams regulēt, MDz
- obligāti jānomedī viss atļautais limita apjoms
- atļauti selektīvākie medību paņēmieni

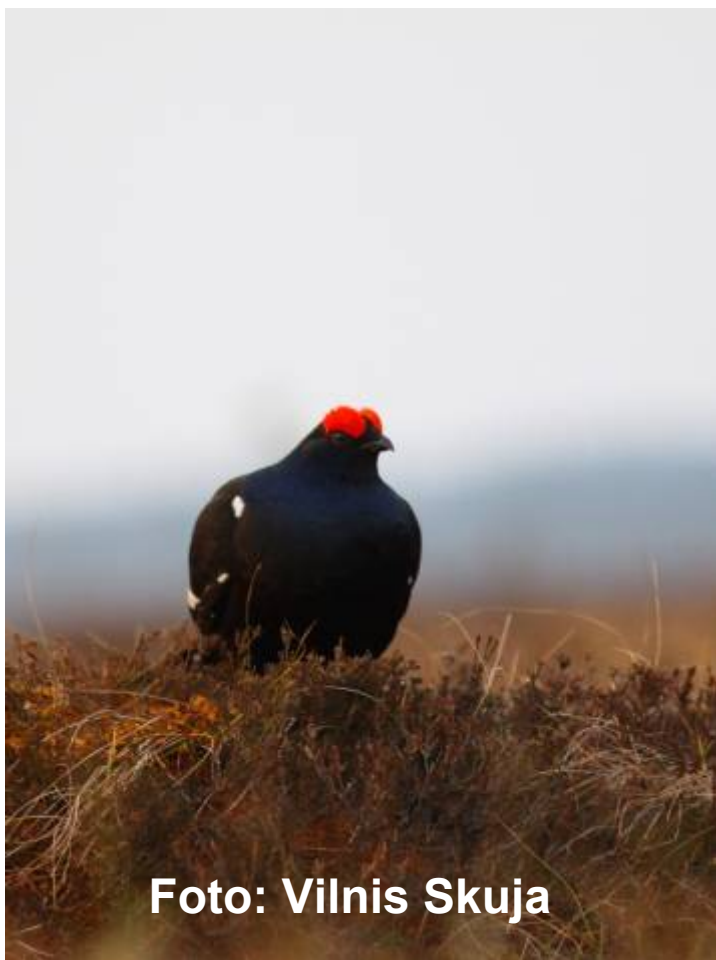
Dzīvnieku skaita regulēšana ĪADT - piepalīdzēšana dabiskajiem procesiem

Populācijas īpatņu skaits jāregulē/jāmedī, ja suga pārmērīgi savairojoties izjauc ekosistēmas bioloģisko līdzsvaru:

- noplicina barības bāzi;
- izraisa pastiprinātus slimību draudus;
- apdraud citu savvaļas populāciju eksistenci;
- degradē vidi;
- apdraud cilvēkus;
- nodara ievērojamus postījumus lauksaimniekiem utt.

Nemedīšana neizraisa katastrofu Slīteres NP

Rubenis

Jenotsuns

Dzīvnieku skaita regulēšana/medības ĪADT

Medījamo dzīvnieku populācijas ir ĪADT dabas resurss

Medību saimniecība ir dabas resursu izmantošanas sistēma

Medības ir viens no medījamo dzīvnieku populāciju apsaimniekošanas veidiem, bet ne vienīgais

Medījamo dzīvnieku populāciju apsaimniekošana nozīmē:

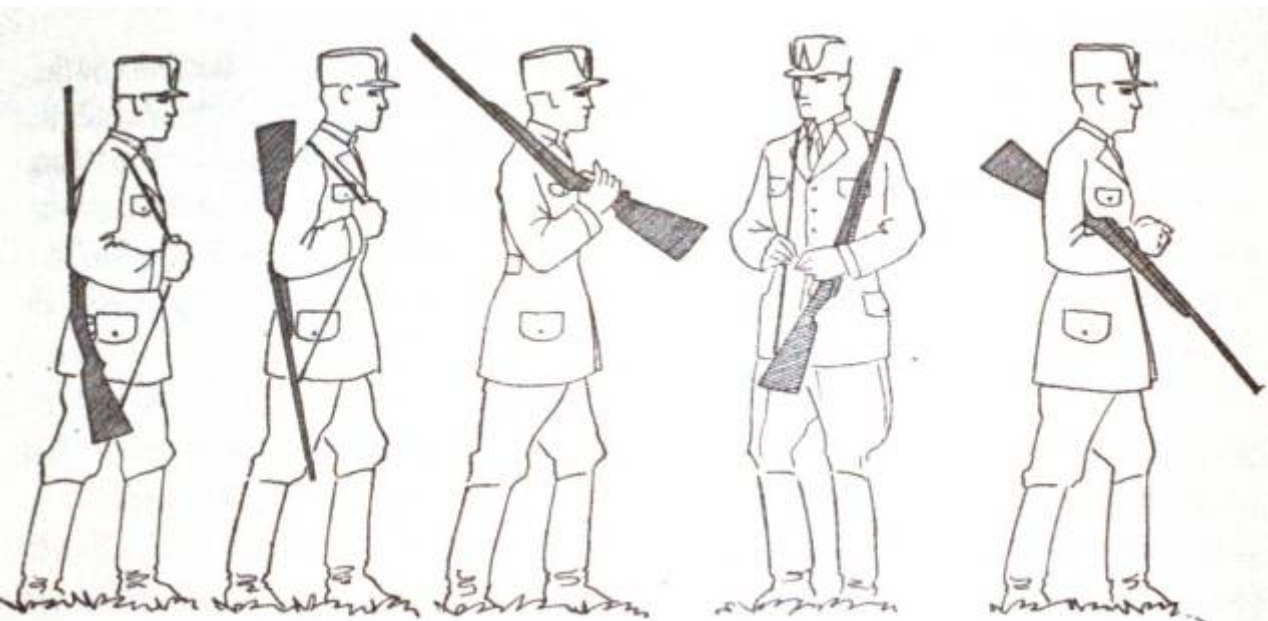
- aizsargāt apdraudētās sugas
- apkarot invazīvās sugas
- pavairot nebrīvē izmirstošas sugas
- veikt sugu reintrodukciju
- sniegt palīdzību bezpalīdzīgā situācijā nonākušiem dzīvniekiem
- veikt pasākumus dzīvnieku izraisīto postījumu mazināšanai
- izvērtēt neapdraudēto sugu legālas medīšanas iespējas ĪADT u.c.

Mednieki – ĪADT medijamo dzīvnieku populāciju apsaimniekotāji

Mednieki ir **viena no** daudzām interešu grupām ĪADT

Medniekam vienmēr ir jāizrāda cieņa pret pārējo sabiedrību, kā arī pret medījamiem dzīvniekiem (no CIC MĒ kodeksa projekts)

Mednieki ir ļoti dažādi

‘Medniecība savā būtībā ir konservatīva, vairāk uz tradīcijām nekā modernajām atziņām balstīta nozare, kamēr zināšanas par dabu mainās un attīstās gan laikā, gan telpā.’

VMD Medību daļas vadītājs

Jānis Ozoliņš

‘Mednieka gadagrāmata 2012’

Vai iespējams nogalināt ētiski?

Ētika ir filozofijas nozare, kuras uzmanības lokā ir morāle, tāpēc ētiku dēvē arī par morāles filozofiju

Gunārs Brāzma

Morāli var definēt kā sabiedrībā pieņemtus priekšstatus par labo un ļauno, morāli pareizo un nepareizo, tikumisko un netikumisko

Gunārs Brāzma

Starptautiskās medību un medījamo dzīvnieku aizsardzības komitejas (CIC) **medību ētikas** kodeksa projekta pamatprincipi piemērojami ĪADT

- Izglītība (zināšanas)
- Atbildība
- Cieņa
- Drošība
- Ilgtspējība

CIC medību ētikas kodeksa projekta pamatprincipi

- pirmais princips nozīmē, ka medniekiem jābūt pietiekami **izglītotiem** ne tikai jautājumos, kas skar medījamos dzīvniekus, bet arī dabas procesus
- Medniekam vienmēr ir **jāizrāda cieņa** pret citiem medniekiem, pārējo sabiedrību, kā arī pret medījamiem dzīvniekiem un medību guvumu
- Medību saimniecībai jābūt organizētai tā, lai nodrošinātu medību faunas un tās apdzīvotās **vides ilglaicīgu saglabāšanos...**

Kāpēc ĪADT medījamo dzīvnieku populācijas
nedrīkst atstāt tikai mednieku ziņā?

‘Latvijas vidusmēra mednieks pat ar medību vadītāja kvalifikāciju
noteikti nav profesionālis savvaļas populāciju apsaimniekošanā’

VMD medību daļas vadītājs

Jānis Ozoliņš

‘Mednieka gadagrāmata 2012’

Mednieka vēlmes un nevēlmes

Mednieks vēlas:

- populācijas, kurās ir daudz trofeju;
- populācijas ar iespējami lielu blīvumu

Mednieks nevēlas:

- nevēlas dalīties medījumā ar plēsīgajiem zvēriem
- nevēlas mācīties, jo visu zina

Vairāk ņemt, mazāk dot

Piemērs: medību trofeja. Attieksme

'Mednieka gadagrāmata
2012'

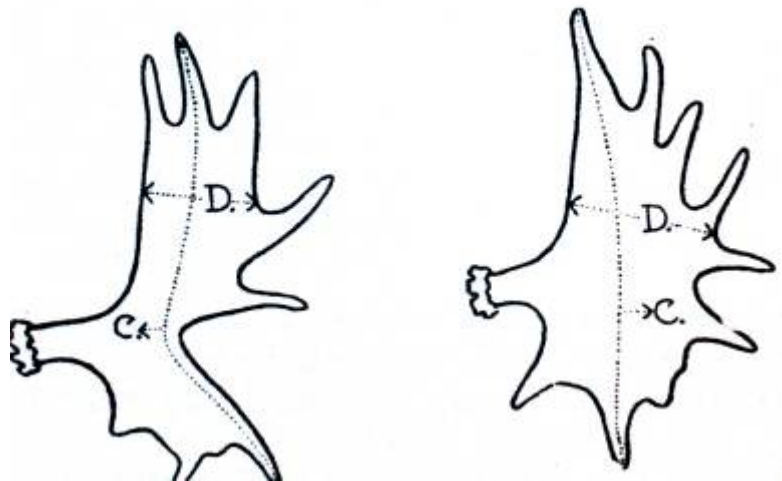
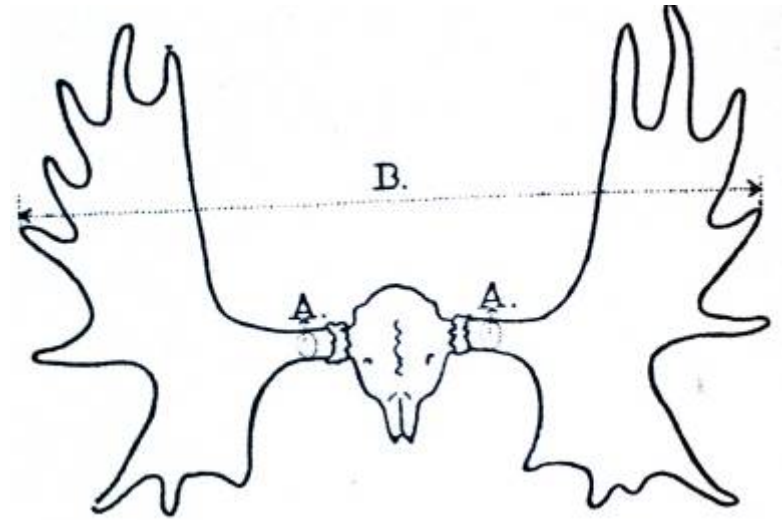
Ētiska attieksme pret nomedīto?

Foto: no V. Skujas pers. arh.

Mednieka ideāls –liela trofeja

- lieli zobi
- lieli ragi
- liels galvaskauss

Problēma - mednieki par populācijas kvalitāti spriež pēc trofejas lieluma

Kas par daudz, tas par skādi

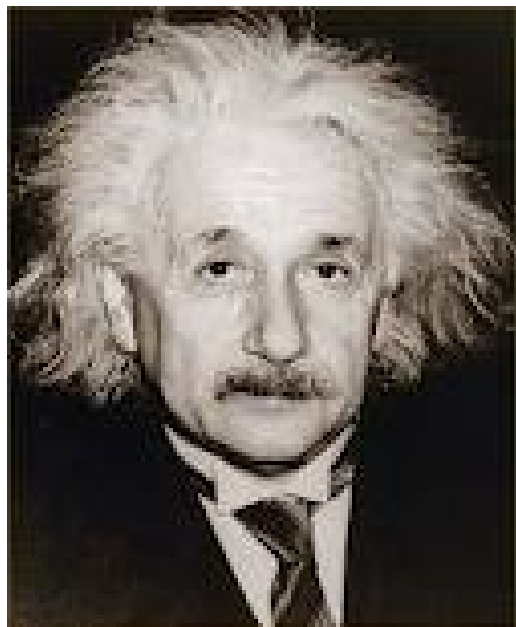
Katram orgānam ir savs optimālais lielums, izmērs un forma pie kura tas vislabāk spēj veikt savas funkcijas

Katra adaptācija veidojas un ir lietderīga noteiktos vides apstākļos

Megalocerus giganteus

Kāpēc populācijas kvalitātes vērtēšana pēc trofejas lieluma ir kļūdaina?

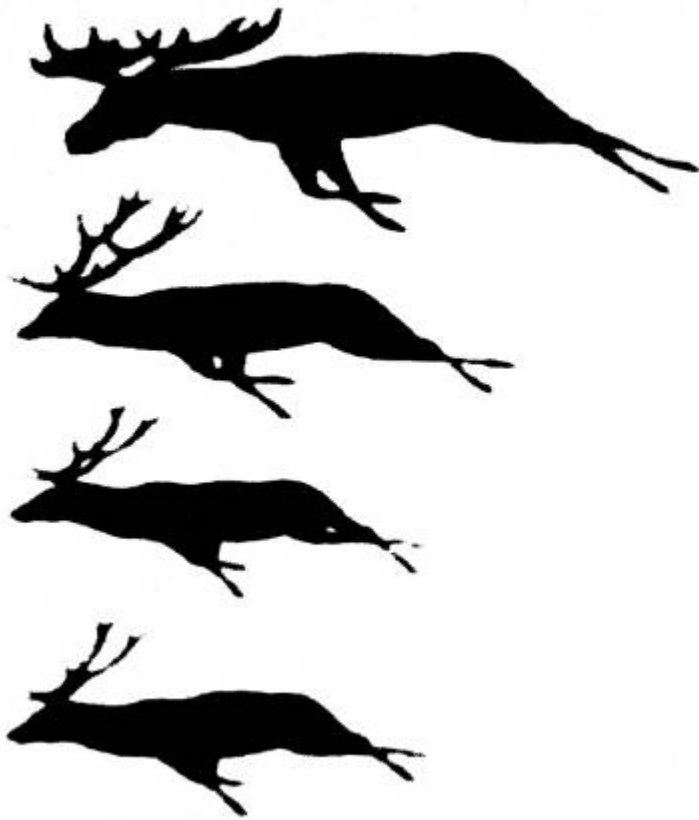

Medību ietekme uz medījamo dzīvnieku populācijām

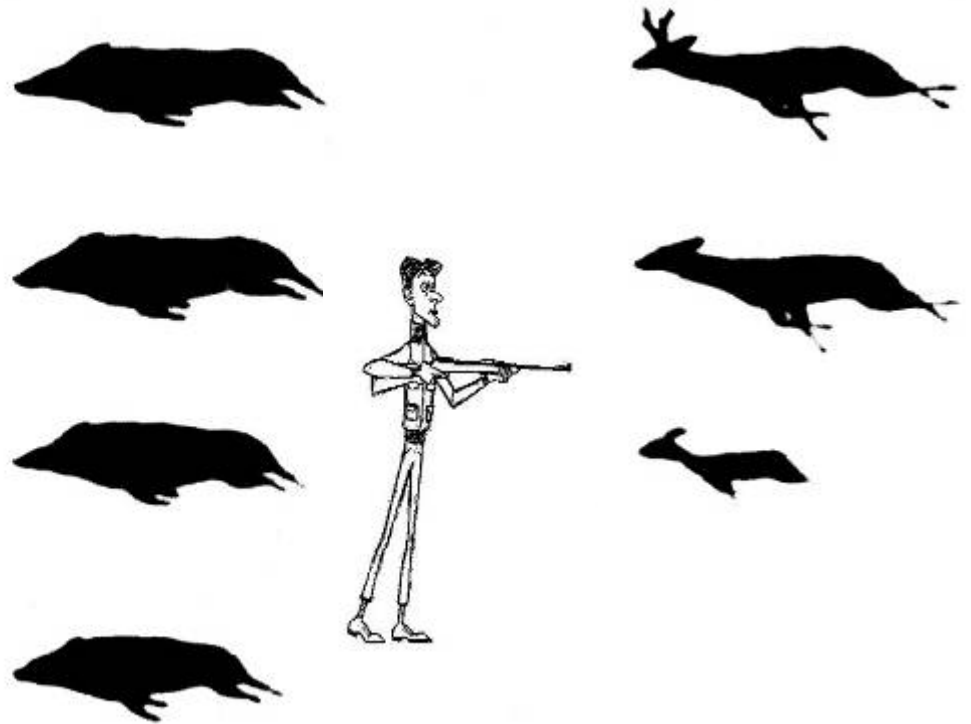
- Populācijas izdzīvošanu mainīgā vidē nodrošina daudzveidīga populācijas struktūra
- Mednieki cenšas izveidot 'ideālas' medījamo dzīvnieku populācijas, vadoties no merkantiliem apsvērumiem, necenšoties izmantot zinātnes atziņas

Ko vēlas mednieks?

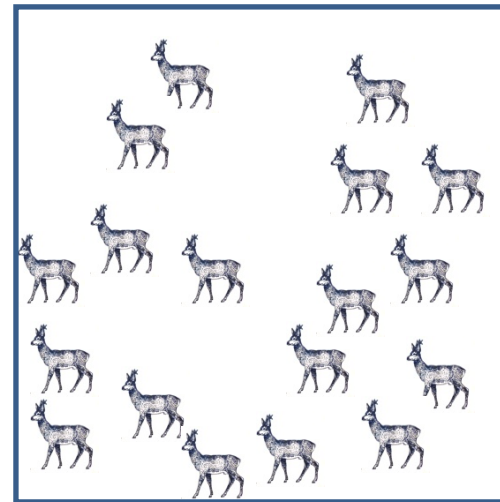
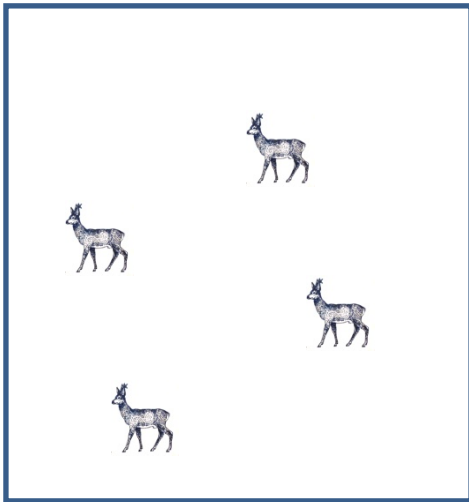
Ātras un rezultatīvas medības

Kā to panākt?

Palielinot *populācijas blīvumu-*
tas ir, īpatņu skaitu laukuma vienībā, medīt var
bieži un daudz, bet...

...ĪADT svarīgi noturēt medījamo dzīvnieku populāciju blīvumu atbilstošu [vides ietilpībai](#).
Pirmkārt, jāpārtrauc piebarošana

- Palielinot populācijas blīvumu, palielinās medījamo dzīvnieku ietekme uz pārējiem ekosistēmas elementiem
- Medījamie dzīvnieki ir daļa no kopējās ĪADT ekosistēmu bioloģiskās daudzveidības
- ĪADT nedrīkst būt kūts, kurā audzē medījumu

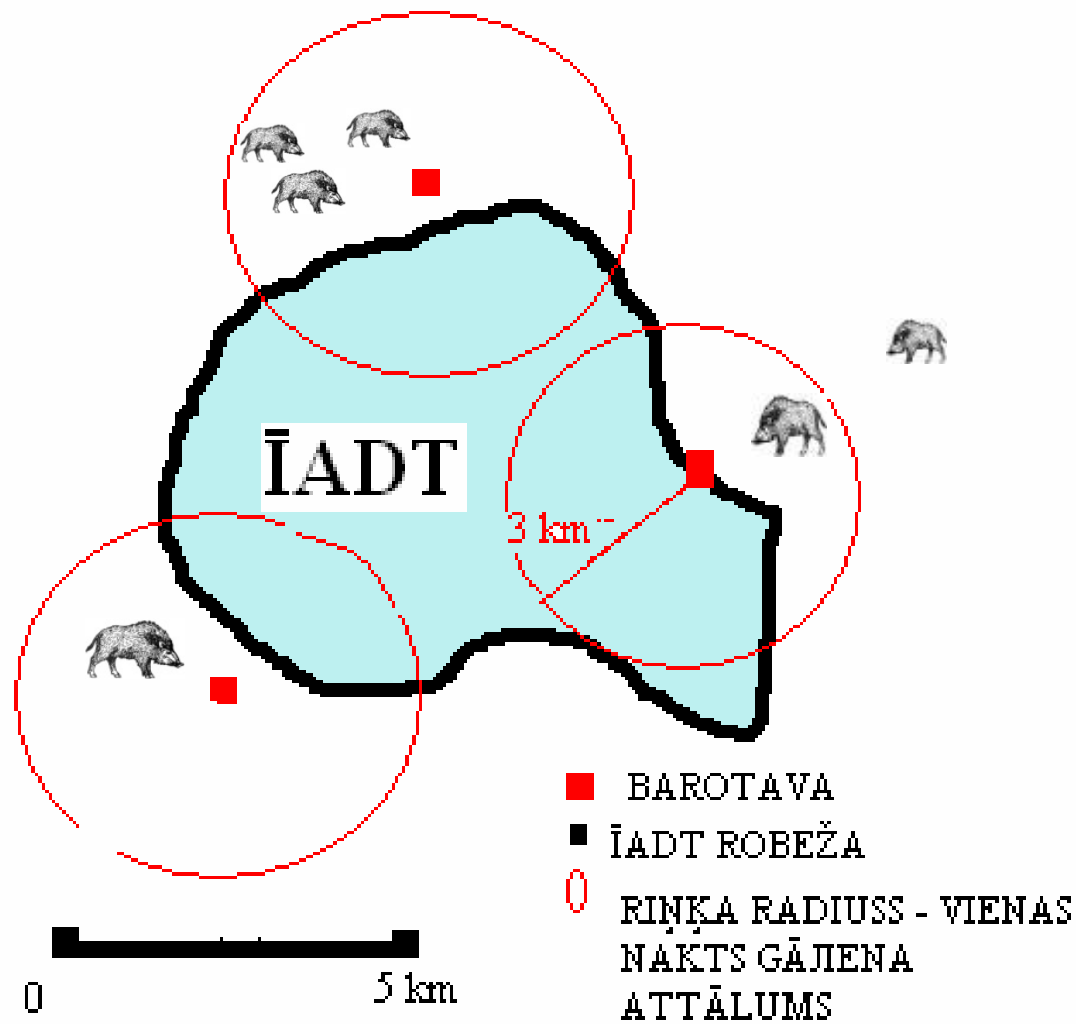
Populācijas blīvuma palielināšanas
efektīvākais līdzeklis - medījamo dzīvnieku
piebarošana -
jebkuras ĪADT lāsts

Barības daudzums ir svarīgs limitējošais faktors populāciju skaitliskajam pieaugumam

Piebarojot:

- dzīvniekus **piesaista** piebarošanas vietai
- tiek **palielināts to skaits** tiešā barotavas tuvumā
- **palielinās to ietekme** uz lokālo ekosistēmu barotavas apkārtnē, nereti tas izraisa biotopu degradāciju
- pārnadžu koncentrācija **piesaista plēsējus** – barotava cūkām ir arī barotava vilkiem u.t.t.

Meža cūku barošana pie ĪADT robežas tieši ietekmē situāciju ĪADT

Barotava izveidota Latvijā īpaši aizsargājamā biotopā - *Mežainās jūrmalas kāpās*. Aptuveni 50m no DL Užava robežas un 0,5km attālumā no jūras

Foto: Dace Sāmīte

Jauns pievedums.
Tā pati vieta šogad 01.11.2011

Foto: Dace Sāmīte

Foto: Dace Sāmīte

Barotavas vieta - aptuveni 0,5km no jūras. Nav
lietota pēdējos 4 mēnešus. ES prioritārajā biotopā *Boreālie
meži* uzdīgusi kukurūza

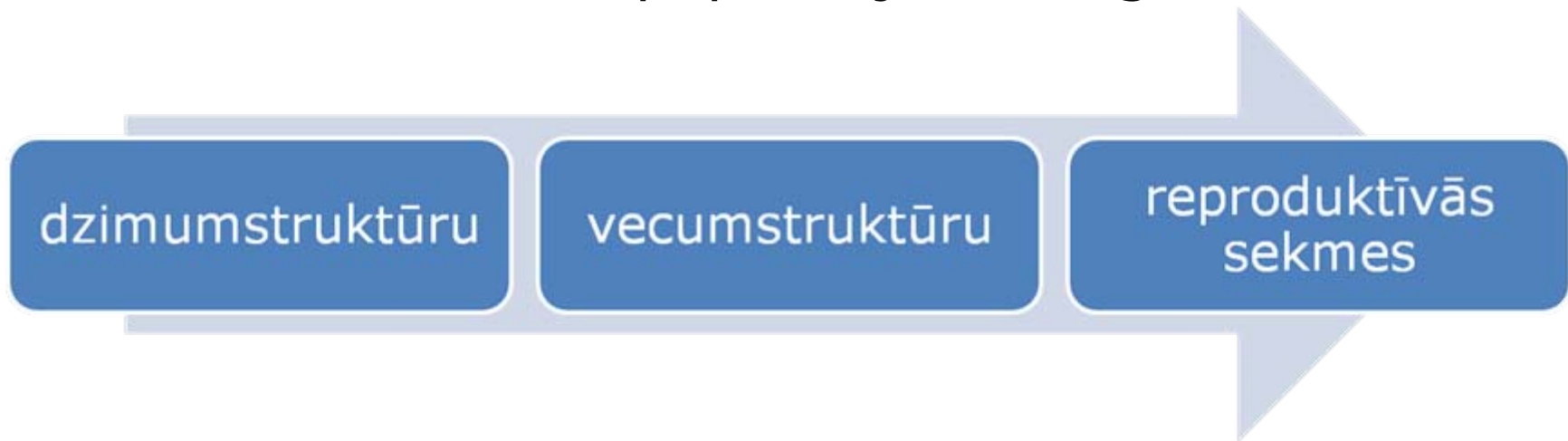
Foto: Dace Sāmīte

Tīrā vietā ēst patīkamāk. Barotava Latvijā īpaši aizsargājamā biotopā - *Mežainās jūrmalas kāpas*. DL Užava, 01.11.2011

Foto: Dace Sāmīte

Medības ietekmē populāciju demogrāfisko struktūru

Medības maina dzīvnieku uzvedību

Foto: Vilnis Skuja

Mednieki medī selektīvi

Arī tie, kas domā, ka tā nedara

Mednieki cenšas nomedīt:

- spēcīgus vidēja vecuma stirnu āžus, aļņu un staltbriežu buļļus;
- meža cūku kuiļus 2-4 gadu vecumā

Medījot neproporcionāli, tiek izjaukta populācijas demogrāfiskā struktūra

'Negatīvā selekcija'-

noteiktas dzimuma un vecuma grupas dzīvnieku medīšana
tāpat kā citu grupu (jauno dzīvnieku un mātīšu)
nepamatota saudzēšana

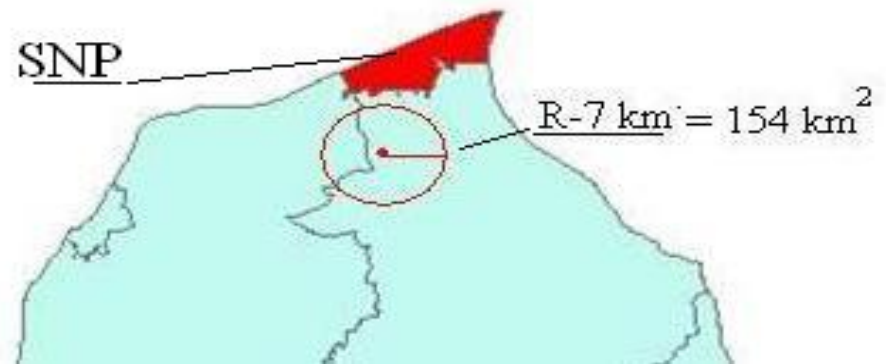
Regulējot medīt atļauto dzīvnieku skaitu ĪADT vajadzētu
ievērot principu: – 'kas pirmais nāk tas arī krīt'???

Kāpēc ĪADT nav plēsēju inkubators?

Vilku *Canis lupus bara* teritorijas
lielums 30 – 1000 km²

Vilki ir teritoriāli dzīvnieki, kuri
sargā savu bara teritoriju

Tikai ZBR un GNP aizņem
pietiekoši lielu platību, lai vilku
bars varētu dzīvot neizejot
ārpus ĪADT

Ko nozīmē mūsu un jūsu zvēri?

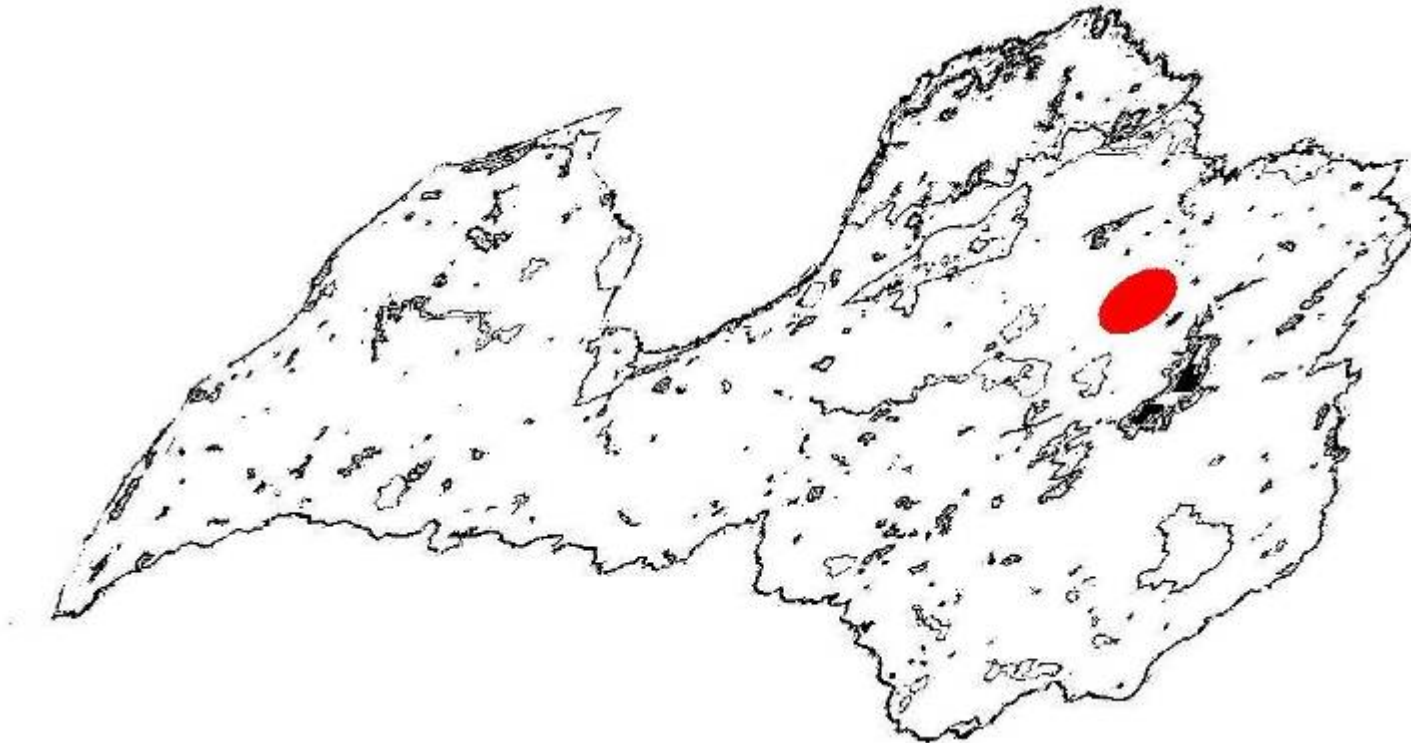

Foto: Vilnis Skuja

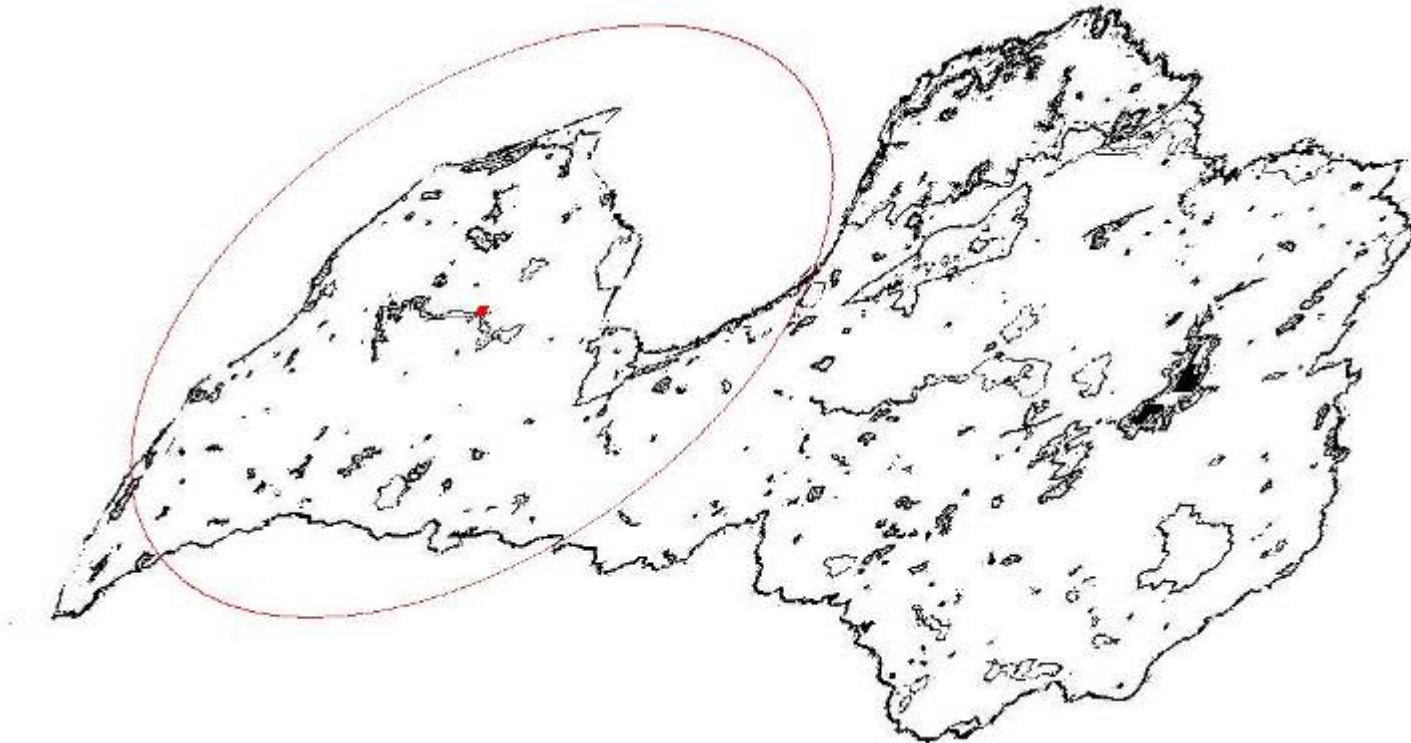
Reproduktīvās aktivitātes rādiuss (RAR) ir attālums starp dzīvnieka dzimšanas vietu un vairošanās vietu, kurā iekļaujas vismaz 95% populācijas vienas paaudzes īpatņi (Яблоков 1987)

- Lauku strupaste - 510m (Pokki 1981)
- Vilks – 190 000m (Bibikov 1985)

Reproduktīvās aktivitātes rādiuss stirnai un
baltajam zaķim 10 000m
(Kronig 1940)

Reproduktīvās aktivitātes rādiuss lapsai 100 000m (Zimers 1984)

Medības ietekmē arī nemedījamo dzīvnieku savvaļas populācijas:

- radot papildus barības bāzi;
- traucējot nemedījamus dzīvniekus;
- nogalinot tīši vai netīši nemedījamus dzīvniekus

Konkurenti

Mednieki

2009./10. gada medību sezonā
iegūtās medījumu gaļas apjoms

LV bija **2789** tonnas

(J. Baumanis 2011)

+ X t savainotie un neatrastie

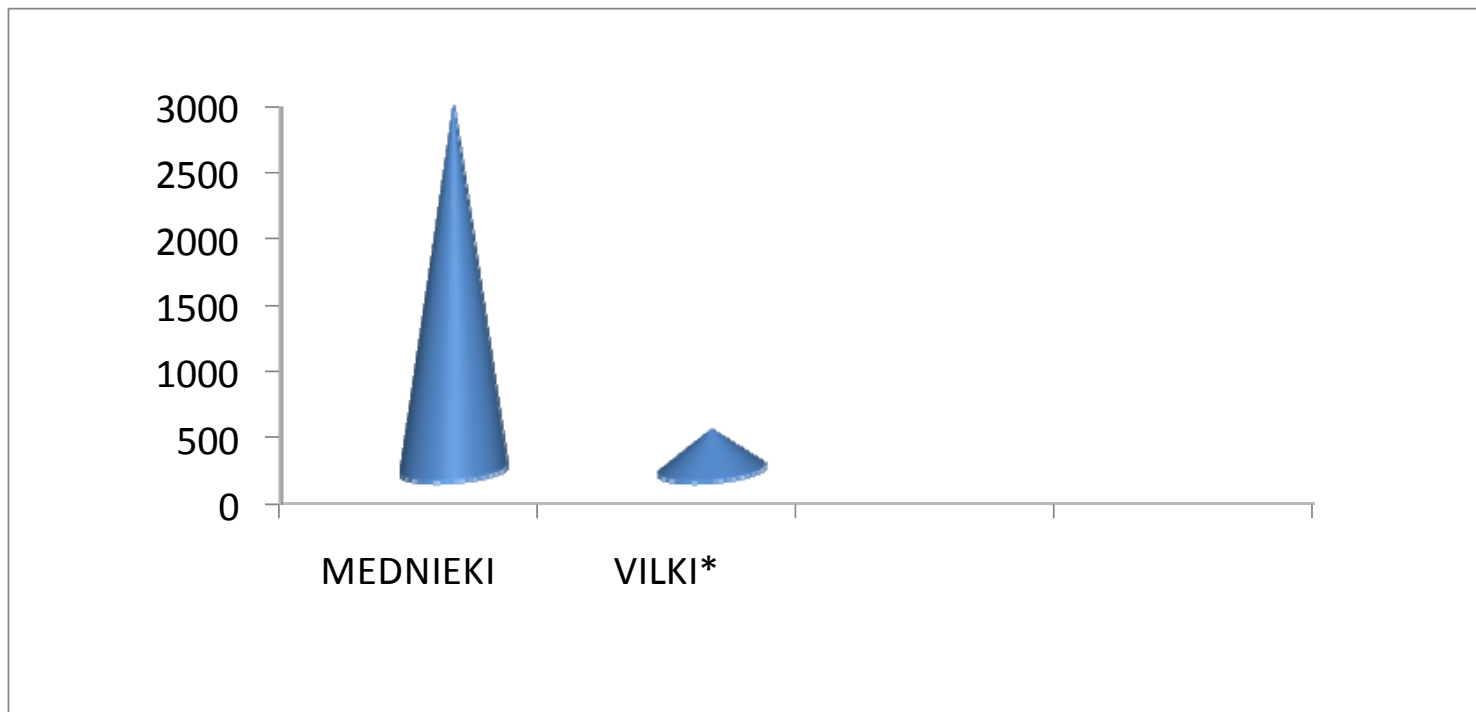
Vilki

- Pēc ekspertu vērtējuma Latvijā dzīvo aptuveni 500 vilku (Ozoliņš 2010)
- Gadā viens vilks apēd 500-800kg barības (Bibikov 1985), tai sk. nemedījamos dzīvniekus

Visi LV vilki kopā:

$600\text{kg} \times 500 = 300$ tonnas

Mednieku un vilku patērētais medījumu gaļas daudzums (tonnās) Latvijā 2009./10. gada medību sezonā

** Izglītotam medniekam, kas saprot dabas norises, pārdzīvojums par zaudēto gaļu nav tik liels*

Medniekam ĪADT būtu jābūt zinošam. Kur ņemt zinošus medniekus?

‘Mūsu medību ētika ir balstīta uz zināšanām:

- zināšanas par dabu un savvaļas dzīvniekiem un to savstarpējo mijiedarbību;
- apsaimniekošanas metodes kuras mēs izmantojam ir balstītas un pamatotas ar labākajiem pieejamajiem zinātniskajiem pētījumiem’

J. Baumanis- komentējot CIC MĒK projektu

Nepieciešama ĪADT saimniekojošo mednieku zināšanu līmeņa paaugstināšana

- par konkrēto ĪADT teritoriju, kurā medī;
- par dabas daudzveidību un ekoloģiju;
- par medību ētikas principu ievērošanu ĪADT, jo

ĪADT nav parasta medību platība

Nepieciešama ĪADT saimniekojošo mednieku zināšanu līmeņa paaugstināšana

- par konkrēto ĪADT teritoriju, kurā medī;
- par dabas daudzveidību un ekoloģiju;
- par medību ētikas principu ievērošanu ĪADT, jo

ĪADT nav parasta medību platība

Apmācību veids:

- kursi;
- semināri;
- ekskursijas;
- praktiskās nodarbības;
- mednieku iesaistīšana biotopu kopšanā;
- informatīvo materiālu izmantošana mācību procesā

Neder apmācību veids – 'tāds tādu māca'

Mednieku ētikas normu iestrāde dokumentos

- Katrai ĪADT būtu vēlams izstrādāt medību saimniecības plānu, kurā tiek iestrādāti visi nepieciešamie nosacījumi medījamo dzīvnieku populāciju apsaimniekošanai noteiktā laika periodā
- Izstrādājot dabas aizsardzības plānus ĪADT, lielāku vērību būtu jāpievērš medību sadaļai
- Dokumentos, kuri skar dzīvnieku skaita regulēšanas pasākumus (medības) ĪADT, īpaši jāuzsver mednieku ētikas normu ievērošanas nepieciešamību

Paldies par uzmanību!

Foto: Vilnis Skuja